

RAPPORT 2025

EN LÄSVÄNLIG START PÅ LIVET

LÄRAR-
stiftelsen

LÄRARSTIFTELSEN FINNS TILL FÖR LÄRARE. Vi vill bidra till lärarnas yrkesutveckling och till att främja den pedagogiska forskningen. Det gör vi bland annat genom stipendier och olika samarbeten. Vi arbetar också särskilt med frågan om läsning.

Genom den här rapporten vill vi lyfta läsfrämjande insatser på den politiska dagordningen. Det har vi även gjort tidigare år genom rapporterna: "Ett läsvänligt hem" 2023, "Biblioteksdöden" 2022 och "Ett läsvänligt land" 2021.

Här hittar du våra rapporter och kan läsa mer om våra projekt och insatser kring läsning: www.lararstiftelsen.se/lasning

Lärarstiftelsen 2025

INLEDNING

Kort om bakgrunden till rapporten. Om syftet och hur vi har gått till väga för att färdigställa den.

4

SMÅ BARNS LÄSNING – VAD SÄGER TIDIGARE FORSKNING OM HEMMETS ROLL?

Vi summerar tidigare studier och forskningsresultat och intervjuar forskare om vad forskningen säger om frågan.

5

HEMMET SOM LÄSMILJÖ FÖR BARN 0–9 ÅR

Hur ser det då ut med läsningen i hemmen där de yngsta barnen bor? Resultatet från vår Novusundersökning om läsmiljö i hemmet presenteras.

10

EN GOD LÄSMILJÖ I HEMMET MED SMÅ MEDEL

Forskare, lärare och barnen själva ger sina bästa tips hur man får till en inspirerande läsmiljö hemma.

17

FRÅN VILJA TILL HANDLING

Så skapar vi en läsmiljö för barn 0–9 år och ger dem en läsvänlig start på livet.

21

REFERENSER

23

INLEDNING

ATT KUNNA LÄSA ger oss tillgång till andra människors tankar, erfarenheter och perspektiv, samtidigt som det hjälper oss att förstå både oss själva och den värld vi lever i. För barn handlar läsning inte bara om att ta del av berättelser, utan om att lägga grunden för lärande, nyfikenhet och framtida möjligheter. Den som tidigt blir en läsare får viktiga verktyg för ett rikt, självständigt och meningsfullt liv.

I DEN HÄR RAPPORTEN riktar Lärarstiftelsen uppmärksamhet mot de allra yngsta barnen, som kommer att vara läsare långt in i nästa sekel. De växer upp i en tid av snabba förändringar, men att kunna läsa, skriva och förstå är lika viktigt som tidigare. Föräldrar har alltid spelat en stor roll för att väcka barns nyfikenhet på läsning. Och den rollen är minst lika viktig idag. I rapporten tittar vi därför in i hemmen och frågar föräldrarna om hur och på vilket sätt de läser för och med sina barn.

VI LEVER I ETT i ett digitalt informationssamhälle där berättelser når barn på många olika sätt. Streamingtjänster, sociala medier och ljudböcker förändrar våra vanor, men gör också att behovet av fördjupning, eftertanke och källkritik blir allt tydligare. Barn behöver tidigt lära sig läsa, för att kunna navigera, förstå, ifrågasätta och påverka sin omvärld. Läsning stärker också koncentrationen, språkkunskaper och skapar självständighet. Det ger också möjligheter att kunna delta aktivt i ett demokratiskt samhälle.

MED DEN HÄR RAPPORTEN vill vi bidra med kunskap och inspiration till hur vuxna kan främja barns läsning i hemmet, från födseln upp till nio års ålder. Genom en unik enkätundersökning med över tusen föräldrar, tillsammans med intervjuer med forskare, experter, lärare och barn själva, ger rapporten en aktuell bild av hur läsning ser ut i svenska hem och vilka insatser som kan göra verklig skillnad. Fokus ligger på hur hemmets läsmiljö kan stärkas och hur vuxna kan bli en aktiv del i att väcka och stödja läsglädje hos de yngsta barnen.

God läsning!

Barns och ungas läsvanor formas tidigt och hemmet spelar en avgörande roll. I Lärarstiftelsens tidigare rapport "Ett läsvänligt hem" beskrivs vad som kännetecknar ett sådant hem: föräldrar som själva läser, som ger tillgång till böcker och engagerar sig i barnens läsupplevelser. Rapporten fokuserar på barn och ungdomar i åldern 10 till 18 år.

SMÅ BARNS LÄSNING – VAD SÄGER TIDIGARE FORSKNING OM HEMMETS ROLL?

FÖR ATT FÅ EN BILD av vad den senaste forskningen säger om betydelsen av hemmet som läsmiljö för de allra yngsta har Lärarstiftelsen intervjuat fem forskare som är experter på yngre barns läsning: Barbro Westlund, filosofie doktor i didaktik och tidigare lektor i läs- och skrivutveckling vid Stockholms universitet, Carina Fast filosofie doktor i pedagogik, Caroline Liberg professor emerita i utbildningsvetenskap, Catarina Schmidt docent i pedagogik med inriktning svenskdidaktik och Lena Manderstedt biträdande professor i språk och litteratur med didaktisk inriktning*. Lärarstiftelsen har också tagit del av tidigare studier inom området.

HEMMET ÄR EN VIKTIG MILJÖ för barns tidiga läsutveckling (se till exempel Axelsson 2024, Fälth 2021, Schmidt & Hvit Lindstrand, 2022). Det hänger samman med att grunden för barns språkutveckling och läsintresse läggs tidigt. Det är som regel i hemmet som barn för första gången kommer i kontakt med texter i form av bland annat böcker, tidningar och annat.

Barn utvecklar gradvis sin förmåga att känna igen och förstå bokstäverna i alfabetet med stöd av vuxna. Många barn visar tidigt ett intresse och en motivation för att läsa.

DE FORSKARE VI HAR INTERVJUAT använder begreppet "pre-läsande" för att beskriva den fas i barns utveckling som kommer före den formella läsinläringen, alltså innan barnet självständigt kan avkoda och förstå skriven text (se till exempel Liberg 2005, s. 43). Att vara i en pre-läsande fas handlar inte bara om att närma sig den tekniska färdigheten att läsa, utan också om att förstå att texter har en mening. Barn lär sig att böcker berättar något, att text hänger ihop med bilder och att berättelser har en början, mitt och slut.

Läs- och skrivutveckling hänger tätt ihop. När barn tidigt möter skriven text och får hjälp att förstå den, stärks deras förmåga att uttrycka sig. Stöd i läsningen tidigt utvecklar också barnets tänkande, språk och förståelse för samband. Det är grunden för att på sikt kunna läsa och skriva.

Intervjuerna genomfördes under februari 2025. Forskarna valdes ut för att de är experter på just yngre barns läsning och är eller har varit verksamma forskare vid både svenska och internationella lärosäten.

ENGAGEMANG FÖR LÄSNING SKAPAS I VARDAGEN

Grunden för läsning läggs i hemmet under barnets tidiga år. Det är betydelsefullt att tidigt ta tillvara yngre barns intresse för läsning i olika vardagliga situationer. För de allra yngsta kan det handla om att på egen hand, tillsammans med en vuxen, bläddra i bilderböcker eller böcker. Att gemensamt utforska en bok ger möjlighet att lägga grunden för framtida läsning. I dagens samhälle finns text nästan överallt. Vad som väcker det lilla barnets engagemang kring läsning är individuellt enligt forskarna. Det kan vara böcker eller tidningar, men också texter i reklam, på skyltar, i mobilen eller på ett mjölkpaket.

Eftersom barn motiveras av olika texter gagnas barns intresse för läsning av tillgången till en mångfald av olika typer av litteratur som barnen lätt kan komma åt. Det är bra om hemmet erbjuder en variation av olika texter som kan väcka barns nyfikenhet såsom sagor, bilderböcker, faktaböcker och serier. Forskarna pekar på att biblioteken spelar en viktig roll för familjer att kunna erbjuda just en variation av olika böcker som utgår från det yngre barnets egna intressen.

ALLA VUXNA HAR EN ROLL ATT SPELA

Alla vuxna i barns närhet, inte enbart föräldrar, har betydelse för att skapa en positiv läsmiljö. Även mor- och farföräldrar, äldre syskon och andra vuxna kan bidra genom att läsa tillsammans med yngre barn och därigenom stärka deras engagemang för läsning.

I flerspråkiga hem är det bra att läsa på alla språk som de vuxna har tillgång till och gärna ha barnböcker på de olika språken enligt forskarna. Att läsa tillsammans på en förälders eget modersmål är en möjlighet för barnet att få en anknytning till litteratur och berättelser på det språk som föräldern känner sig mest bekväm i. Forskarna betonar att även det muntliga berättandet kan fylla en viktig funktion när föräldrarna själva inte är läsare.

DELAD BILD AV HUR MYCKET YNGRE BARN LÄSER

Samtidigt som forskningen betonar hemmets betydelse som miljö för yngre barns läsning, visar studier, bland annat från Statens medieråd (2023, s. 10), att andelen barn i åldern 0–8 år som dagligen läser böcker eller tidningar har minskat successivt sedan 2012. Många barn läser i dag inte alls.

Det finns tecken på att yngre elevers läsförståelse blir sämre. I årskurs 4, som barn börjar det år de fyller tio, mäts både läsförståelse och inställning till läsning i den internationella studien PIRLS. I mätningen från 2021 presterade svenska elever något sämre än 2016, men låg fortfarande över genomsnittet i EU och OECD (Skolverket 2023b). Samtidigt var svenska elevers inställning till läsning mer negativ än genomsnittet i dessa länder.

Det finns också tecken på att yngre barns läsning utvecklas positivt. Enligt PIRLS-undersökningen ägnade svenska elever mer tid åt fritidsläsning 2021 än 2016, mätt i hur länge de läser vid varje tillfälle. Statens medieråds studie från 2023 visar att läsningen bland yngre barn har ökat de senaste åren.

DEN VIKTIGA HÖGLÄSNINGEN

Enligt Axelsson (2024, s. 13) påvisar vetenskapliga rapporter och internationell forskning att i synnerhet tre former av föräldraengagemang visat sig ha betydande inverkan på barns språk-, läs- och skrivutveckling. Det ena är att högläsa för barnet från tidig ålder och det andra är att samtala regelbundet med barnet i vardagen om det man läser. Det är också viktigt att som vuxen själv vara en läsande förebild.

Enligt forskarna är det viktigt att vuxna noterar och plockar upp barnens eget intresse och nyfikenhet kring symboler och texter.

“Hemmet har stor betydelse, när det omfamnar barns läserfarenheter i naturliga sammanhang, samtalar om dessa upplevelser och låter skriftspråket bli en naturlig del av vardagen, då synliggörs läsningens nytta för barnen.”
/Carina Fast

Hemmiljön spelar alltså en särskilt viktig roll när vuxna uppmärksammar vardagliga stunder med läsning och tillsammans med barnet visar att läsning är något värdefullt.

Att läsa högt tillsammans med barn har flera fördelar enligt forskarna och forskningen. Att högläsning för barn är viktigt är de flesta överens om och forskning visar att det är den mest betydelsefulla faktorn i utvecklingen av små barns läs- och skrivförmåga (se till exempel Wallin, Tattersall Wallin & Gunnarsson Lorentzen 2019). Högläsning för barn är både läsfrämjande och språkutvecklande. Barn som blir lästa för får en positiv attityd till böcker och läsning förmedlade till sig, något som bäddar för ett fortsatt läsintresse.

Högläsning är ett exempel på aktivitet som föräldrar och andra vuxna kan ge barn tidigt för att på så sätt ge dem goda förutsättningar i form av språkliga och skriftspråkliga erfarenheter (Axelsson 2024). Det kan få barn intresserade av litteratur och skapa viktiga samtal om det man läser. Det är ett tillfälle för språklig stimulans, gemenskap och nyfikenhet. Att barnet får ställa frågor, associera till egna erfarenheter och diskutera innehållet har visat sig ha positiva effekter på både språk- och läsutveckling (Fälth 2021).

Samtal och gemenskap under och efter läsningen har stor betydelse. Att vara aktiv i barns läsning innebär att inte bara läsa högt utan att också samtala om innehållet ur olika perspektiv. Det handlar om att läsa med barnet, inte bara för barnet. Målet är att skapa en positiv och trygg stund så att barnet förknippar läsning med något lustfyllt och gemensamt med en vuxen de tycker om.

Att ha rutiner kring högläsning underlättar att den verkligen blir av. Många läser vid nattningen, men det är viktigt att även finna lässtunder under andra tillfällen under dagen. Det är viktigare att läsa ofta men kortare än längre och mer sällan enligt forskarna.

Högläsningen är betydelsefull och det är bra om den fortsätter även när barnet kan läsa själv. Det är inte minst betydelsefullt för barn som upplever svårigheter i att läsa på egen hand.

Samtidigt som forskarna pekar på att högläsningen är viktig långt upp i åren visar studier att barn i allt lägre grad blir lästa för med stigande ålder. I Linda Fälths studie (2021), om läsvanor baserad på data insamlade av den läsfrämjande stiftelsen LegiLexi, framkommer att nio av tio föräldrar läser högt för barn i åldern 0–4 år, medan endast fyra av tio föräldrar gör det för barn i åldern 10–12 år.

“Att högläsa tillsammans och ha textsamtal spelar roll – det visar flera studier. Det väcker intresse. Det handlar om att få med flera sinnen. Många barn knäcker läskoden genom skrivandet, särskilt när vi kopplar in det kinetiska. Man pratar i forskningen om – visuell, auditiv, kinetisk och taktil – där samverkande sinnen hjälper barnen att knäcka koden.”
/Caroline Liberg

“Se till att det blir läst varje dag, hellre en kort stund än inget alls. Det kan till och med räcka medan potatisen eller riset kokar. Läs gärna samma bok flera gånger. Det är också viktigt att bejaka barnets eget bokval. Om en sexåring kommer hem med en bok som valts av eget intresse, så bejaka det valet och läs och dela upplevelserna tillsammans.”
/Barbro Westlund

“Högläsning är väldigt viktigt, även långt upp i åldrarna. Vårdnadshavare kan stötta barnets läsning genom att läsa högt. För barn som är svaga läsare kan det vara tungt att läsa själva – då kan man turas om när barnet krokmar. På så sätt hjälper man barnet att ta till sig en berättelse och väcka lusten att få veta mer.”
/Lena Manderstedt

90%
av föräldrarna läser högt för sina barn när de är 0–4 år.

40%
av föräldrarna läser högt för sina barn när de är 10–12 år.

VUXNA SOM LÄSANDE FÖREBILDER

Forskningen visar att föräldrars egna läsvanor tydligt påverkar barnens läsning (se till exempel Axelsson, 2024 Fälth, 2021.) Det är viktigt att vuxna själva har ett intresse för läsning, att de är goda förebilder för barnen och förmedlar en positiv bild av egen läsning och högläsning. Axelsson (2024, s 13) framhåller att föräldrar som agerar läsande och skrivande föredömen, främjar barns språk-, läs- och skrivutveckling. Det vill säga vuxna som själva läser sänder en tydlig signal om att läsning är något värdefullt.

Genom att föra samtal kring det lästa, lyssna, ställa frågor och berätta, hjälper de vuxna barnen att utveckla sitt språk. Det påverkar inte bara barnens sätt att uttrycka sig, utan också deras läs- och skrivutveckling.

Vikten av vuxna som läsande förebilder syns också genom att det finns ett tydligt samband mellan antalet böcker i hemmet och barnens läsutveckling. Socioekonomiska skillnader är en avgörande faktor bakom ojämlikheter i barns och ungas läsförmåga och läsvanor. Ju fler böcker och ju mer stöd och uppmuntran desto bättre förutsättningar att barnet blir en läsare.

Men ett läsvänligt hem handlar om mer än antalet böcker. Det handlar snarare om inställning till läsningen i vardagens små stunder och om vuxna som visar vägen genom eget intresse för läsning och att läsa olika typer av texter.

Den vuxnes egen erfarenhet och självkänsla kring läsning spelar in. En bristande självkänsla kring den egna läsningen kan göra att den vuxne tar avstånd från läsning, inte visar intresse för böcker och inte läser högt för barnen. Det kan i sin tur bidra till en likgiltighet eller motvilja mot läsning och böcker bland barnen. Därför är det enligt forskarna avgörande att inte stigmatisera läsningen utan att erkänna att det finns olika sätt att visa intresse för litteratur och berättelser och därmed vara läsande förebilder.

”Jag tror starkt på att uppmuntra föräldrar att vara läsande förebilder – och det kan man vara på många olika sätt. För en del finns det kanske en känsla av stigma kring högläsning, särskilt om man själv har svårt att läsa eller saknar vana. Då kan det vara fint att lyssna på en bok tillsammans. Många vuxna kan helt enkelt känna sig obehälsna med att läsa högt. Det behöver få vara ett tryggt sammanhang. Det viktiga är närheten, inte prestationen.”

/Catarina Schmidt

BIBLIOTEKENS BETYDELSE

Ett annat sätt för föräldrar att främja barns läsning är att tillsammans besöka bibliotek.

Biblioteksbesök är betydelsefulla för barn, både för att visa på vikten av läsning och för att kunna erbjuda en mångfald av litteratur till barnen. Det gäller särskilt för mindre resursstarka familjer.

Statistik från Kungliga biblioteket visar på stora skillnader i biblioteksutlåning mellan olika regioner i landet vad gäller utlån till barn och unga. Sådana skillnader kan bero på att beståndet för barn och unga vid biblioteken skiljer sig, samt hur mycket kommunerna valt att satsa på bibliotek för sina invånare (Kungliga biblioteket 2024).

VUXNAS EGEN LÄSNING

Samtidigt som forskningen tydligt understryker vikten av vuxna som läsande förebilder visar studier att vuxna i allt lägre grad läser fysiska böcker och litteratur. Sett till befolkningen i stort visar studier att läsningen av fysiska böcker och tidskrifter i Sverige har minskat under flera år, samtidigt som allmänhetens läsvanor blivit alltmer digitala. Statistik från bland annat SOM-undersökningen visar en svagt nedåtgående trend för bokläsning i befolkningen sedan 1990-talet (Wallin, Tattersall Wallin & Gunnarsson Lorentzen, 2019, s. 291).

De senaste åren tyder Mediebarometern på att frekvensen i läsningen i stället har stabiliserats, eller till och med ökat något (Nordicom, Göteborgs universitet 2024, s. 83). I den senaste Mediebarometern framgår att 51 procent av svenskarna läser böcker dagligen vilket är den högsta siffran i studien sedan 1970-talet (Nordicom, Göteborgs universitet 2025). Kvinnor läser mer än män. En genomsnittlig dag 2024 tog 59 procent av kvinnorna och 43 procent av männen del av någon bok. Samtidigt visar statistik från Kungliga biblioteket att både antalet fysiska biblioteksbesök och utlånade tryckta böcker fortsatt har minskat stadigt sedan mitten av 1990-talet (Kungliga biblioteket 2023, s. 65).

 59%
av kvinnorna läser
varje dag.

 43%
av männen läser
varje dag.

HEMMET SOM LÄSMILJÖ

FÖR BARN 0–9 ÅR

BARNES INTRESSE FÖR LÄSNING kan starta redan tidigt i livet. Genom föräldrarnas och andra vuxnas engagemang, tillgång till böcker och samtal om berättelser kan hemmiljön få stor betydelse för barnens läsning.

Hur ser det då ut med läsningen i hemmen där de yngsta barnen bor? För att fördjupa bilden av hemmet som läsmiljö har Lärarstiftelsen i samarbete med Novus genomfört en undersökning bland ett representativt urval av föräldrar med barn i åldern 0–9 år. Utgångspunkten har varit samtalen med forskarna och viktiga faktorer från tidigare studier om hemmet som läsmiljö för de allra yngsta.

Undersökningen genomfördes under februari 2025 som en webbenkät, riktad till slumpmässigt utvalda föräldrar från hela landet som är medlemmar i Novus Sverigepanel. Av dem som mottog enkäten valde drygt 1 000 personer att besvara frågorna. De respondenter som hade mer än ett barn i åldern 0–9 år uppmanades att besvara frågorna utifrån det barn som senast fyllde år. Nedan följer en beskrivning av resultat och slutsatser från Lärarstiftelsens undersökning.

BARNENS EGNA LÄSNING

Läsning bland yngre barn kan betyda olika saker beroende på ålder. För de allra yngsta i åldersgruppen där egen läsning av text ännu inte är aktuellt kan det handla så kallad ”pre-läsning”, det vill säga en förberedande fas till faktisk läsning. För de äldre barnen som börjat skolan kan det i stället handla om läsning av många olika sorters texter.

Alla föräldrar, även föräldrar till barn som ännu inte börjat skolan, har fått svara på hur ofta barnet läser själv. Undersökningen visar att både de yngre barn pre-läser och äldre barn läser. Föräldrarnas svar visar att andelen barn som är ”ofta-läsare”, det vill säga som pre-läser respektive läser varje dag eller flera gånger i veckan, är 33 procent bland barn i åldern 0–5 år och 74 procent bland barn i åldern 6–9 år, men det förekommer också skillnader inom respektive åldersintervall.

Kort om Lärarstiftelsens Novus-undersökning om läsmiljö i hemmet:

- Webbenkät i februari 2025.
- Representativt urval av föräldrar till barn 0–9 år.
- Cirka 1 000 respondenter.

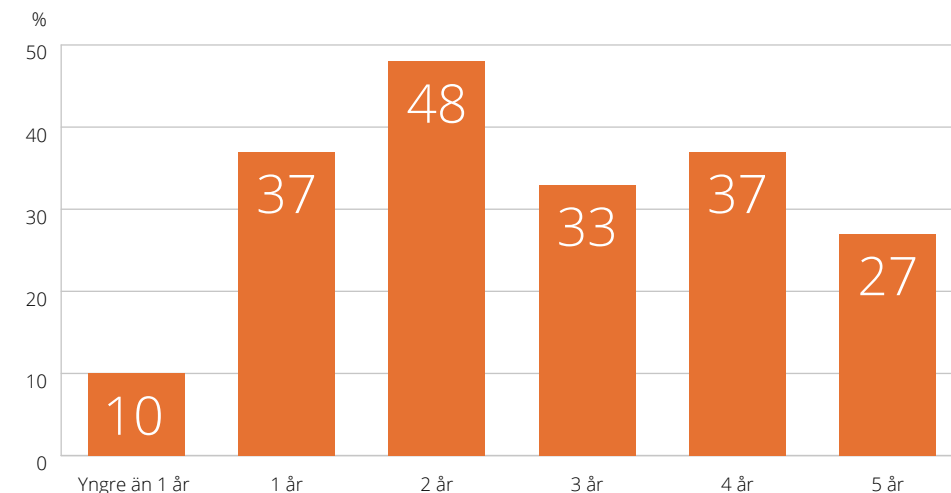

33%
andelen ofta-läsare 0–5 år.

74%
andelen ofta-läsare 6–9 år.

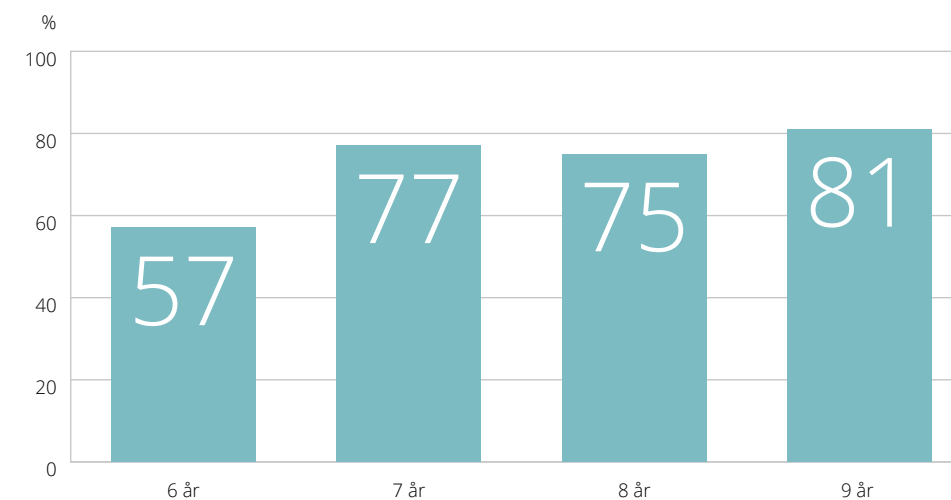
Figur 1. Andelen barn i åldern 0–5 år som är pre-läsare och ofta-läsare, procent (%)

Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Fråga: hur ofta läser ditt barn själv?

Figur 2. Andelen barn i åldern 6–9 år som är ofta-läsare, procent (%)

Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Fråga: hur ofta läser ditt barn själv?

Ofta-läsare: Läser varje dag eller flera gånger i veckan.

Ikke-läsare: Läser aldrig eller mer sällan än någon gång i månaden.

Bland de allra yngsta barnen är andelen som pre-läser ofta störst bland två-åringar, därefter sjunker andelen ofta-läsare. Andelen ofta-läsare bland de som är 6–9 år är som högst i nioårsåldern, då åtta av tio barn är ofta-läsare.

Bland föräldrar till barn i åldern 0–5 år är det 52 procent som svarar att barnen läser mer sällan än någon gång i månaden eller aldrig läser på egen hand, vilket den här studien definierar som icke-läsare. Motsvarande andel bland barn 6–9 år är 7 procent.

I undersökningen syns att fler flickor än pojkar i skolåldern läser ofta – 82 procent jämfört med 77 procent. Samtidigt är det fler pojkar än flickor som inte läser alls, 10 procent mot 4 procent.

Av Lärarstiftelsens tidigare rapport ”Ett läsvänligt hem” framkom att en majoritet av föräldrarna upplever att deras barns läslust minskar någon gång i åldern 9–12 år och i högre grad bland pojkar än bland flickor. Enligt den studien var det 71 procent av tioåringarna som läste ofta på egen hand, vilket alltså är lägre än vad den här studien visar för nioåringarna. Möjligen visar det att nedgången i läsning som framkom i den tidigare rapporten börjar efter nio års ålder.

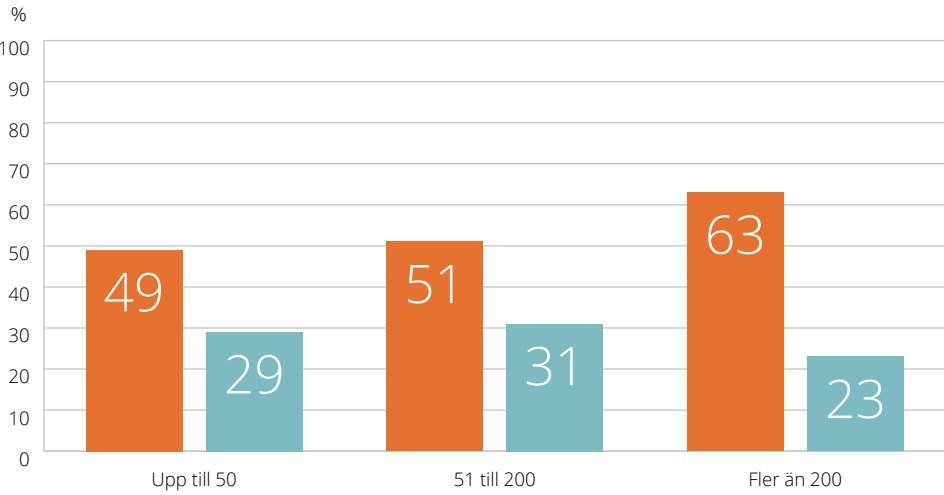
VUXNAS LÄSVANOR OCH TILLGÅNGEN TILL BÖCKER

Föräldrars och andra viktiga vuxnas egna läsvanor har betydelse för barnens läsning. Att läsa själva eller berätta muntligt skapar förebilder och sänder positiva bilder om läsning. Likaså kan det underlätta för barnets läsning om det finns intresseväckande böcker tillgängliga i hemmet.

Undersökningen bekräftar att föräldrarnas läsvanor påverkar barnens läsning. Föräldrar till barn 6–9 år och som själva är ofta-läsare, läser 79 procent av barnen på egen hand. Är föräldrarna icke-läsare sjunker läsandet hos barnen till 70 procent. Andelen ofta-läsare är högre bland barnen än bland föräldrarna, vilket kan peka på att barn också har andra läsförebilder och att det finns utrymme för föräldrar att i högre grad vara läsförebilder för sina barn. Undersökningen visar också att barn som har fler böcker hemma tenderar att läsa oftare.

Figur 3. Andelen barn som är ofta-läsare respektive icke-läsare utifrån antalet böcker i hemmet, procent (%)

Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Frågor: hur ofta läser ditt barn själv? Hur ser tillgången till böcker i hemmet ut.

Andelen ofta-läsande barn är väsentligt högre i hem med tillgång till fler böcker än i hem med färre böcker. Bland barn som bor i hem med fler än 200 böcker är 63 procent ofta-läsare, att jämföra med 49 procent bland barn som bor i hem med upp till 50 böcker. Det är också en lägre andel barn i hem med fler än 200 böcker som är icke-läsare, jämfört med barn i hem med färre böcker.

HÖGLÄSNINGEN I HEMMEN

Högläsning är en viktig del av en positiv läsmiljö i hemmet för yngre barn och kan bidra till viktiga stunder av språklig stimulans, nyfikenhet och gemenskap.

Åtta av tio föräldrar svarar att de själva eller någon annan ofta läser högt för barnet, det vill säga varje dag eller flera gånger i veckan. Andelen pojkar som ofta blir lästa för är något större än bland flickor, men skillnaden är liten. Vanligast är att man läser mellan tio och nitton minuter vid varje tillfälle. Undersökningen bekräftar resultat från tidigare studier som visar att det finns en brytpunkt när barnen blir omkring fyra år, varefter andelen barn som ofta blir lästa för minskar (se till exempel LegiLexi 2019).

Föräldrar, eller andra i barnens närhet, läser oftast högt hemma när barnet är mellan ett och tre år. Redan från fyraårsåldern börjar det att bli mindre vanligt att barnet blir läst för ofta. När barnet är nio år är det bara drygt hälften av föräldrarna som svarar att de eller någon annan ofta läser högt för barnet på fritiden.

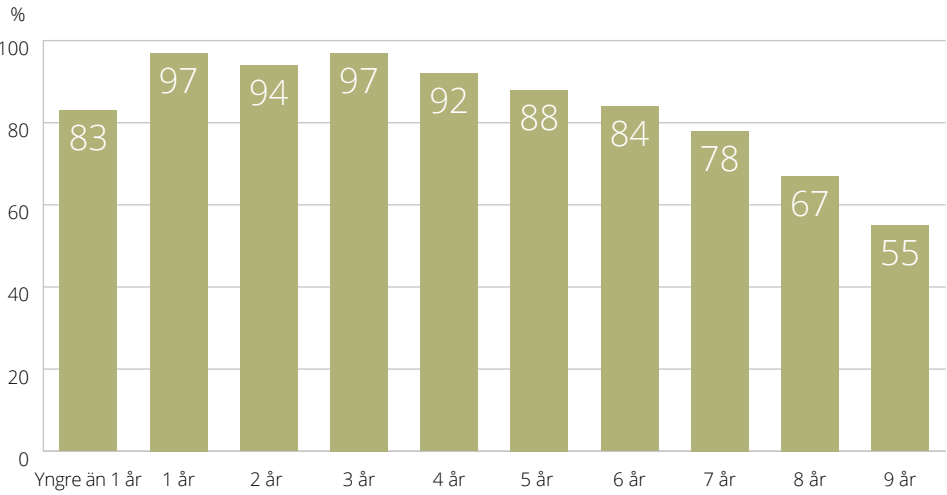
- Andel ofta-läsare
- Andel icke-läsare

10–19
minuter är det vanligast att högläsningen pågår vid varje tillfälle.

Figur 4. Andelen barn i respektive ålder som ofta blir lästa för, procent (%)

Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Fråga: hur ofta blir ditt barn läst för? Att du eller någon annan läser högt för barnet på fritiden.

Kvinnor säger lite oftare än män att deras barn blir lästa för ofta. Däremot visar undersökningen att det inte är någon skillnad mellan pojkar och flickor – ungefär lika stor andel i båda grupperna blir ofta lästa för. Undersökningen visar att det kan finnas ett samband mellan hur mycket föräldrar läser själva och hur ofta de läser för sina barn. Föräldrar som läser mycket säger oftare att deras barn blir lästa för ofta. Det framgår också att barn i hem med många böcker i högre grad blir lästa för än i hem med färre böcker. Exempelvis svarade 84 procent av föräldrarna i hem med fler än 200 böcker att deras barn ofta blir lästa för, att jämföra med 65 procent bland föräldrarna med upp till 50 böcker i hemmet.

Tidigare studier visar att barn i hem med lägre inkomst och mindre resurser i genomsnitt har färre böcker och mindre läsfrämjande stöd, vilket i sin tur kan påverka barnens läsutveckling negativt. En läsvänlig start på livet handlar dock inte bara om böcker utan om att göra läsning till en naturlig del av vardagen.

Även vår undersökning visar att det finns vissa skillnader i yngre barns läsning beroende på familjens resurser, särskilt kopplat till hur mycket utbildning föräldrarna har.

Bland föräldrar med universitets- eller högskoleutbildning är andelen som läser ofta för egen del betydligt högre än bland föräldrar med högst gymnasial utbildning (48 respektive 29 procent). Likaså är det vanligare att föräldrar med universitets- eller högskoleutbildning beskriver att barnet ofta blir läst för jämfört med föräldrar med lägre utbildningsnivå (81 respektive 72 procent).

Däremot framkommer inte så tydliga skillnader i barnens egna läsvanor beroende på föräldrars utbildningsnivå. Det finns inte heller några tydliga skillnader i barns och föräldrars läsvanor i hushåll med olika inkomstnivå.

BIBLIOTEKSBSÖK

Bibliotek ger alla barn tillgång till ett rikt utbud av böcker och läsfrämjande aktiviteter, oavsett hemmets resurser. De erbjuder ofta en inspirerande miljö där barn kan bli nyfikna på berättelser och bygga läsvanor tidigt i livet.

Många familjer går sällan på bibliotek. Orsaken till det kan variera, exempelvis ser tillgången till bibliotek och utbudet av barnböcker där olika ut över landet. Nästan sex av tio föräldrar lånar böcker tillsammans med sitt barn på ett bibliotek mer sällan än någon gång i månaden. Andelen föräldrar som svarar

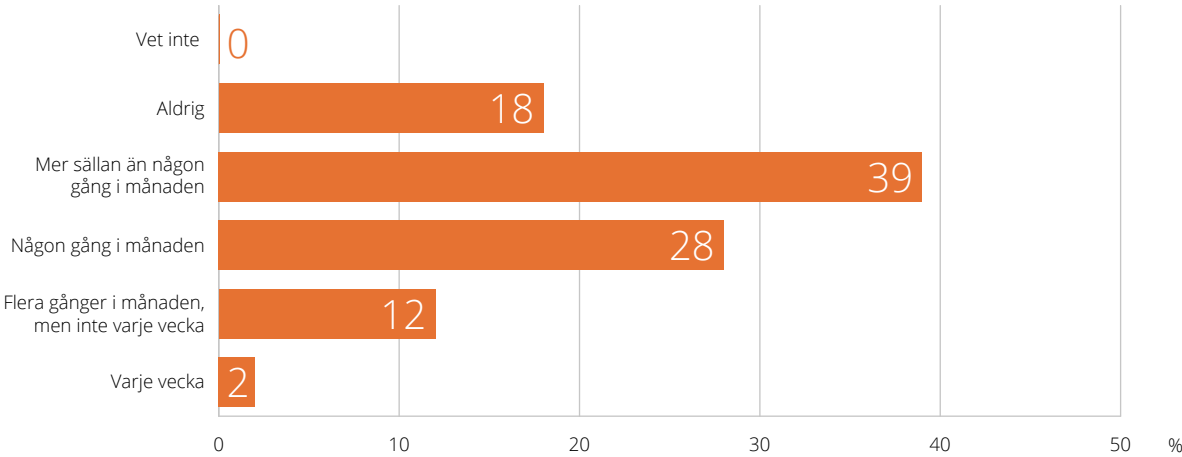

84%
av föräldrarna med fler än 200 böcker hemma i bokhyllan läser ofta för sina barn.

65%
av föräldrarna med upp till 50 böcker hemma i bokhyllan läser ofta för sina barn.

att de lånar böcker tillsammans med sitt barn på ett bibliotek åtminstone någon gång i månaden är ungefär lika stor oberoende av barnets ålder. Det är något mindre vanligt att pojkar lånar böcker på bibliotek tillsammans med sin förälder, jämfört med flickor.

Figur 5. Andelen barn som besöker ett bibliotek med sin förälder, procent (%)
Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Fråga: hur ofta lånar du böcker tillsammans med ditt barn på ett bibliotek?

Det verkar inte finnas något samband mellan få böcker i hemmet och fler bibliotekslån när det gäller föräldrarna. Snarare lånar föräldrar med många böcker i hemmet också oftare böcker tillsammans med sina barn än föräldrar med färre böcker i hemmet. Likaså lånar föräldrar som själva är ofta-läsare mer frekvent böcker på bibliotek tillsammans med sitt barn än föräldrar som är icke-läsare.

FÖRÄLDRAR VILL LÄSA MER MED SINA BARN

Som tidigare beskrivits är det viktigt att få en kontinuitet i läsningen och att skapa rutiner för läsningen i vardagen. Som regel är det bättre att få till korta stunder och ofta än längre läspass men sällan. Men det kan ändå vara svårt att få till läsningen när det är mycket annat som tar tid och uppmärksamhet.

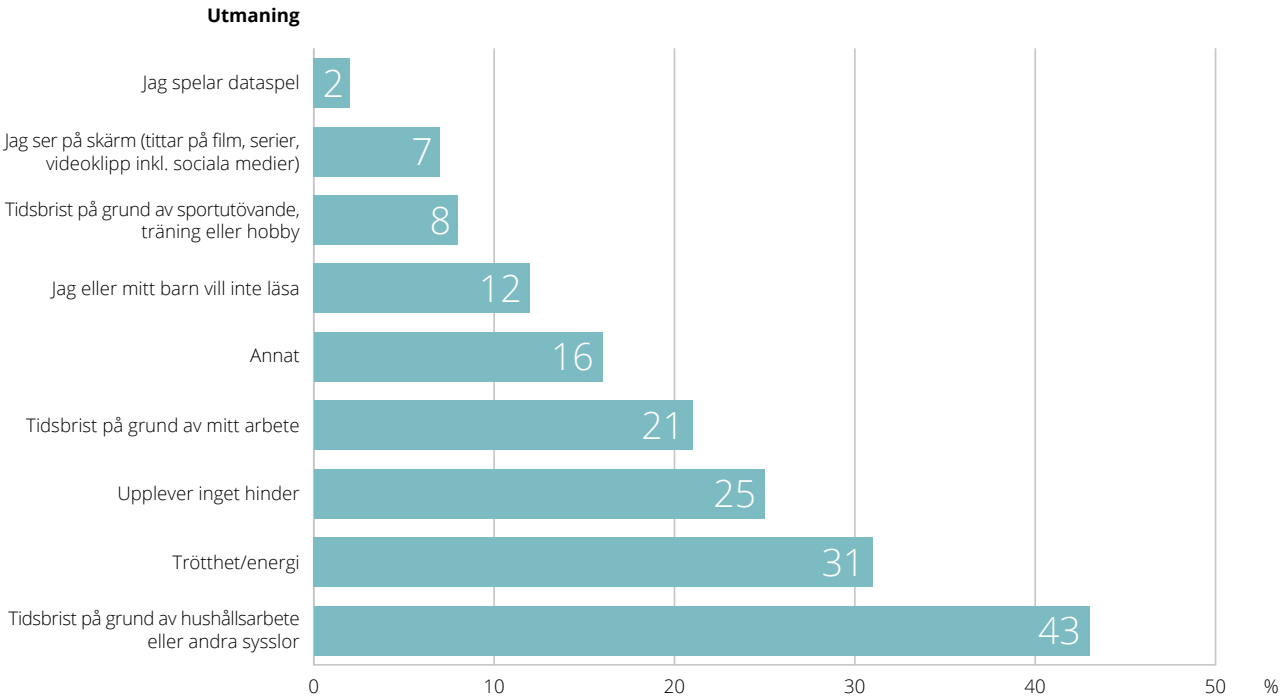
En majoritet, 60 procent, av föräldrarna i undersökningen skulle vilja läsa mer tillsammans med sitt barn. Denna andel är högre bland föräldrar med barn i åldern 6–9 år, där två tredjedelar av föräldrarna svarar att de skulle vilja läsa mer tillsammans med sitt barn, medan bland föräldrar till barn i åldern 0–5 år är det lite drygt hälften av föräldrarna som svarar att de vill läsa mer tillsammans med sitt barn.

De flesta föräldrar svarar också att de uppmuntrar sina barn att läsa. Bland föräldrar med barn i åldern 0–5 år svarar sex av tio att de flera gånger i veckan eller varje dag uppmuntrar sitt barn att läsa, medan motsvarande andel är sju av tio bland föräldrar med barn i åldern 6–9 år. Barn som får uppmuntran att läsa av sina föräldrar minst en gång i veckan läser oftare än barn som sällan eller aldrig blir uppmuntrade att läsa.

I undersökningen fick föräldrarna till de allra yngsta barnen (0–5 år) svara på en fråga om vad de upplevde som största utmaning för att läsa mer tillsammans med sitt barn i vardagen.

Figur 6. Största utmaning för att föräldrar med barn i åldern 0–5 år ska läsa mer tillsammans med sitt barn i vardagen, (flera svarsalternativ möjliga), procent (%)
Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Fråga: vad upplever du är den största utmaningen för att du ska läsa mer med ditt barn i vardagen?

Den vanligaste utmaningen för att läsa mer med sitt barn i vardagen är att föräldrar upplever tidsbrist på grund av hushållsarbete eller andra sysslor, men även trötthet är en vanlig utmaning. En fjärdedel av föräldrarna upplever inte något hinder för att läsa tillsammans med sitt barn. Bland fritextsvaren till

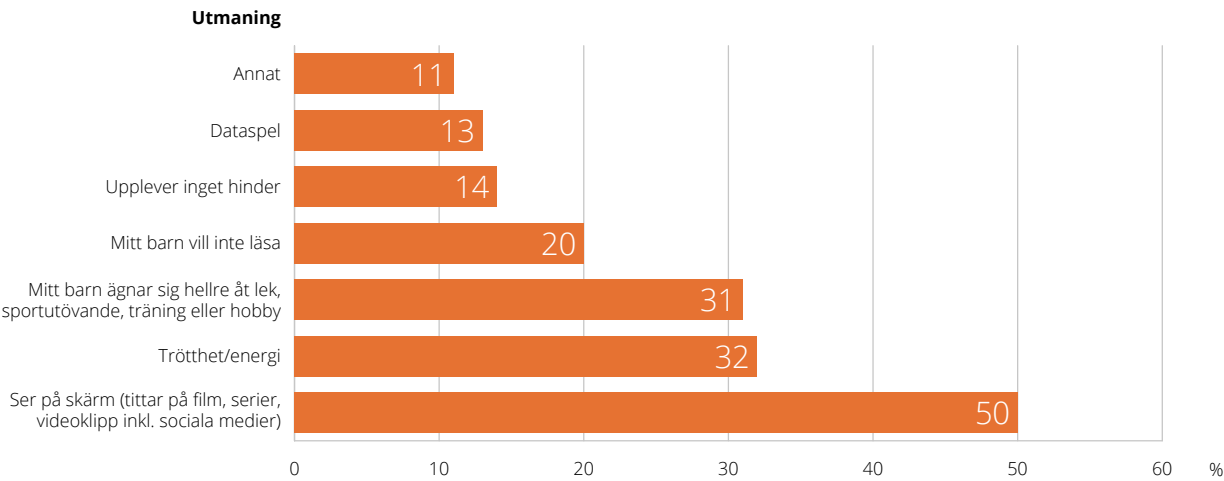
alternativet ”annat” nämndes svårigheter som att barnet är litet eller inte är redo för läsning, inte är så intresserat eller har svårt att koncentrera sig, har en jobbig familjesituation eller särskilda behov.

Föräldrar till de äldre barnen (6–9 år) fick i stället svara på en fråga om vad de upplevde som största utmaning för att deras barn ska läsa mer i vardagen.

Figur 7. Största utmaning för att barn ska läsa mer i vardagen, föräldrar med barn i åldern 6–9 år (flera svarsalternativ möjliga), procent (%)

Källa: Lärarstiftelsens Novus-undersökning. Vad upplever du är den största utmaningen för att ditt barn ska läsa mer i vardagen?

För de äldre barnens läsning i vardagen är det tiden som de ägnar åt att titta på skärm, till exempel film, serier, videoklipp och sociala medier, som föräldrar upplever som största hinder. Hälften av föräldrarna i undersökningen har angett detta. Trötthet och brist på energi påverkar även de äldre barnens läsning, vilket nästan en tredjedel av föräldrarna uppgett som hinder.

Föräldrarna till de äldre barnen ser i högre grad än föräldrarna till de yngre barnen hinder för barnens egen läsning. Endast 14 procent av de äldre barnens föräldrar uppger att de inte upplever något hinder. Som beskrivning av svarsalternativet ”annat” angav föräldrar till de äldre barnen bland annat att barnet ännu inte lärt sig läsa, har svårt med läsning med anledning av en språkstörning eller språkbarriär. Brist på intresse eller svårigheter att hitta böcker som ligger inom barnets intresse angavs också.

EN GOD LÄSMILJÖ I HEMMET MED SMÅ MEDEL

FORSKNINGEN VISAR ATT HEMMET har stor betydelse för yngre barns intresse för läsning och läsutveckling. Samtidigt framgår det av enkätundersökningen att det finns flera utmaningar kopplade till barns läsning och högläsningssvanor tillsammans med vuxna. En central fråga är vad vuxna kan göra för att skapa en god läsmiljö i hemmet som främjar läsning för barn i åldern 0–9 år. I syfte att belysa denna fråga, har de forskare som intervjuats och de föräldrar som besvarat enkäten, ombetts att lämna förslag på hur läsning i hemmet kan främjas. Även barn och lärare i förskola och skola har bidragit med sina bästa tips. Här sammanfattar vi de råd och exempel som samlats in, som visar att det med relativt enkla insatser är möjligt att skapa en läsfrämjande hemmiljö.

FORSKARNAS RÅD OM LÄSNING HEMMA

Här flera exempel på hur man kan stimulera yngre barns läsning hemma. Råden är baserade på den forskning som våra forskare och deras kollegor har gjort:

- Läs tillsammans: läs med barnen, inte bara för dem. Engagera er i samtal om boken ni läser.
- Flerspråkighet är en tillgång: läs på det språk som är mest bekant för barnet, även om det inte är svenska.
- Uppmuntra till berättande: låt barnen återberätta historier eller skapa egna berättelser.
- Gör läsning till en rutin: läs varje dag, även om det bara är tio minuter. Det är bättre med korta, regelbundna lästunder än långa, sällsynta.
- Använd läsning i vardagen: inkludera läsning i dagliga aktiviteter, som att läsa skyltar eller mjölkpaket.
- Variera bokvalet: inkludera både skönlitteratur och faktaböcker för att bredda barnens läsrepertoar.
- Gör texter tillgängliga: ha böcker, tidningar och andra texter lättillgängliga och synliga i hemmet. Låt dem ligga framme.
- Använd biblioteket: låna böcker regelbundet och gör biblioteksbesök till en del av familjens rutin.

- Involvera barnen i bokval: låt barnen välja böcker de är intresserade av och uppmuntra dem att läsa dessa.
- Skapa mysiga lässtunder: gör läsningen till en trevlig och avslappnad stund, kanske med en koja eller i soffan.
- Involvera andra vuxna: uppmuntra mor- och farföräldrar, vänner och äldre syskon eller andra vuxna nära barnen att läsa för de yngre barnen.
- Var en läsande förebild: låt barnen se dig läsa. Det kan vara böcker, tidningar eller annat material.

Läsforskaren Carina Fast har i sin bok, "Läslust i hemmet, så stödjer du ditt barns skriv- och läsutveckling", presenterat en samtalsmodell som kan användas hemma när man som vuxen läser med ett barn. Modellen innefattar tre valfria steg.

1.

Återberätta. Vad som hände i berättelsen är inte alltid självklart så det kan man behöva nysta upp tillsammans. Ställ enkla frågor till barnet: Vad gjorde flickan i berättelsen egentligen? Vart skulle hon gå? Vad tog hon med sig? I det här steget kan man använda slutna frågor, det vill säga sådana frågor som bara har ett svar.

2.

Gissa och dra slutsatser. Nästa steg är att gå utanför texten och själv fantisera om hur någon tänkt eller varför något hänt. Man kan hjälpa barnet på traven genom att ställa frågor om sådant som inte står skrivet i texten. Till exempel om situationer där olika personer i berättelsen måste fatta ett beslut eller där de betar sig på ett visst sätt. Varför ville de resa i väg? Varför sa vargen till Rödluvan att hon skulle plocka blommor? Nu är det öppna frågor som passar bäst. I öppna frågor ges möjlighet till många och varierande svar. I det här steget är det meningen att barnets egna tankar ska komma fram. Det finns alltså inget rätt eller fel.

Enligt Fast är det viktigt att man som vuxen både lyssnar och själv deltar i samtalet – så att det blir ett levande samtal, inte ett förhör. Samtalen kan vara tokiga, roliga eller allvarliga. För den vuxne är det värdefullt att få ta del av barnets tankar och funderingar. Det skapar närhet. Och för barnet kan det bli ett unikt sätt att förstå och lära känna dig som vuxen lite bättre. Tänk att mamma också var rädd ibland när hon var liten. Och att pappa faktiskt kan vara det, fast han är 34 år.

3.

Ta ställning. I det sista steget tar man ställning för eller emot personernas val och handlingar. Det kan vara svårt att veta vad man tycker. Ställ frågor som hjälper barnet på vägen: Tyckte du att det var rätt att ...? Kunde han ha gjort på ett annat sätt? Hur skulle du ha gjort? Här tränar sig barnet i att ta reda på vad han eller hon tycker. Du kan också försöka få barnet att motivera varför han eller hon tycker på ett visst sätt.

FÖRÄLDRARNAS TIPS OM LÄSNING I HEMMET

Både vår enkätstudie och tidigare studier indikerar att många föräldrar ser utmaningar i att få till läsningen i vardagen. Det handlar både om stress i tillvaron och att skärmar pockar på uppmärksamhet och konkurrerar med läsningen. I enkätundersökningen ställdes frågan till föräldrar om deras bästa tips för att uppmuntra barn till läsning och läslust:

- Läs mycket själv, ha stor tillgång till böcker att välja på, läs mycket tillsammans.
- Bejaka alla former av intresse av läsning och erbjud olika varianter. Mycket lek och blanda in det i vardagliga saker.
- Läs mycket när barnen är små. Gör läsningen till en aktivitet som ni gör tillsammans (som tv, lek eller att äta).
- Läs med inlevelse och dramatisera förloppet med tonläge.
- Mutor :-) Man kan ha delmål.
- Ha flera olika böcker tillgängliga i ögonhöjd, rotera böcker i bokhyllan, låt barnet välja vad som ska läsas.
- Stäng och lägg undan alla skärmar vid kvällstid och barnen får läsa i sin säng innan de ska sova. Hitta böcker som barnen tycker är spännande.
- Ha inte ha för höga krav. Ett par minuters läsning på rätt nivå är helt okej.
- Börja läsa så fort barnet hör genom magen och läs varje dag. Visa barnet att du prioriterar läsning.
- Prata om böcker. Bokfika och prata om böcker. Låt barnet köpa böcker om man har råd.
- Gå till ett bibliotek och läs på plats, som en aktivitet.

BARNENS TIPS TILL VUXNA OM LÄSNING HEMMA

Tips på vad som får barn att vilja läsa hemma, på egen hand eller med en vuxen, kommer från elever som gick i klass 1C på Landamäreskolan i Göteborg, våren 2025:

- Jag vill att mamma eller pappa ska läsa högt för mig innan jag ska sova, det är mysigt.
- Det är kul att läsa själv och det är kul att läsa tillsammans, varannan sida.
- Jag vill gå till biblioteket med min pappa och läsa tillsammans med min mamma.
- Gör en läshörna hemma. Åk till biblioteket och ställ böckerna i läshörnan.
- Läs i en läskoja. Mysigt att fika i kojan och läsa samtidigt.
- Man kan läsa när som helst – på dagen, natten och när man leker.
- Läs fem gånger på en vecka och få en belöning, till exempel något gott eller att göra något kul.
- Låna böcker på biblioteket varje vecka eller låna från din fröken.
- Jag kan läsa själv på svenska och jag lär mig läsa på somaliska med pappa.

Blanda in lek och dramatik i läsningen. Det är ett av tipsen från föräldrarna.

LÄRARNAS TIPS TILL HUR SKOLA OCH FÖRSKOLA KAN BIDRA

Elisabeth Linnér Fogby som är förskollärare i Kalmar, Anna Månsson Nylund som är förstelärare på lågstadiet i Göteborg samt Ann-Christin Källman som är lågstadielärare i Mullsjö har gett tips om hur förskolan och skolan kan främja yngre barns läsning i hemmet:

- Erbjud bokkassar på svenska och andra modersmål, som barn och vårdnadshavare får låna hem för att läsa tillsammans. Bokkassarna kan cirkulera mellan barnens familjer för att skapa intresse.
- Låt barnen låna böcker inför loven, särskilt sommarlovet, för att främja läsning under ledigheten.
- Införskaffa bra barnlitteratur för att kunna dela ut böcker till hemmen utan kostnad. Det går att söka medel från fonder eller samarbeta med secondhandbutiker som tar emot barnböcker.
- Gör en gemensam läsutmaning med hemmen med start i att barnen får låna en bok på biblioteket som tas med hem. Hemma får barnen tillsammans med vårdnadshavarna skriva en enkel recension om vad boken handlade om och vad som var exempelvis bra, spännande eller mindre bra med boken. Lyft in flerspråkighetsperspektivet och välj en bok på modersmålet om man önskar.
- Håll skolbiblioteket öppet på eftermiddagen efter att skolan slutat så att vårdnadshavare och elever kan låna hem en bok på vägen hem. Uppmuntra vårdnadshavare att låna böcker från förskolan eller klassrummet för högläsning hemma.

FRÅN VILJA TILL HANDLING

SYFTET MED DENNA RAPPORT är att belysa hemmet som läsmiljö för barn 0–9 år och deras möjlighet att få en läsvänlig start på livet. Hemmen spelar en stor roll för att tidigt väcka och stimulera yngre barns intresse och benägenhet att läsa. När vuxna och barn läser tillsammans, eller när barn läser själva, öppnas nya världar för barnet. Läsningen bidrar till att skapa förståelse för både sig själv, andra och världen som helhet. Läs- och skrivkunskaper ger också möjligheter för individerna att kunna påverka både sitt eget liv och världen.

I denna rapport har Lärarstiftelsen presenterat en unik bild av läsmiljön i hem för barn mellan 0–9 år. Resultaten bekräftar och fördjupar delvis den befintliga kunskapen om yngre barns läsning från forskning och tidigare studier.

Vår undersökning visar på flera resultat som är positiva men också på resultat som har stor förbättringspotential:

- Alla barn får inte en läsvänlig start på livet. En betydande andel barn är vare sig pre-läsare eller läsare hemma.
- Många föräldrar läser högt för sina yngre barn fram till ungefär fyra års ålder, men högläsningen minskar sedan tydligt med barnets ålder.
- Män läser betydligt mindre för sina barn än kvinnor.
- Det finns ett tydligt samband mellan antalet böcker i hemmet och föräldrarnas utbildningsnivå, vilket påverkar hur mycket högläsning barnen får.
- Många föräldrar upplever det som en utmaning att uppmuntra läsning i konkurrens med mobiler och skärmar.
- En klar majoritet av de yngre barnen blir lästa för dagligen eller flera gånger i veckan.
- De flesta föräldrar uppmuntrar sina barn att läsa och många vill läsa mer för sina barn.
- Det är positivt att studier över tid visar att bokläsningen tycks öka, både bland yngre barn och svenskar i allmänhet. Denna positiva utveckling behöver förstärkas och omfatta alla.

Många föräldrar läser högt för sina barn upp till fyra års ålder. Sedan minskar högläsningen i takt med att barnen blir äldre.

LÄRARSTIFTELSEN VILL ta fasta på de positiva resultaten och möjligheterna för en läsvänlig start på livet. Vi bör främja viljan, som finns hos föräldrarna, att läsa mer för sina barn och underlätta så att den blir till konkret handling. Vi hoppas därför att många tar del av de tips och råd från barn, föräldrar och forskare som finns i den här rapporten och omsätter dem i verkligheten. Men det som avgör om allt ska kunna genomföras i praktiken är tillgången till böcker för alla barn och vuxna.

- VI UPPMANAR** därför att man på nationell och kommunal nivå säkerställer att:
- Bibliotek finns tillgängliga för alla i Sverige, oavsett var man bor, med ett rikt och varierat utbud för alla åldrar och språk och med utbildade bibliotekarier.
 - Det finns skolbibliotek med utbildade skolbibliotekarier.
 - Förskola och skola utrustas med ett rikt utbud av böcker.
 - Det skapas platser och miljöer som stimulerar till läsning, för att kunna bemöta läsovana föräldrar och barn, som inte brukar besöka bibliotek.

VI VILL UPPMUNTRA och uppmåna föräldrar att verkligen läsa för, med och inför sina barn. Det är bättre att ofta läsa högt korta stunder, än längre och mer sällan!

All läsning, oavsett hur lite eller mycket är av godo, både i nuet och för framtiden. Och fortsatt läsa högt även när barnen lärt sig läsa själva. Du som förälder kan ge barnet tillgång till nya världar, kunskaper och samtal som barnen själva inte kan läsa sig till. Tillsammans kan vi bidra till att Sverige blir ett riktigt läsvänligt land.

REFERENSER

Axelsson (2024). Faktorer som influerar barns språk-, läs- och skrivutveckling i didaktiska rum med särskilt fokus på föräldrar. Mälardalen University Doctoral Dissertation 416.

En bok för alla (2011). Läs för mig, pappa!

Fast, C. (2015). Läslust i hemmet, så stödjer du ditt barns skriv- och läsutveckling. Natur & Kultur.

Fälth, L. (2021). A study of parents reading aloud habits with research on reading aloud applied to research-based practices for promoting students' intrinsic motivation to read. I International Journal of Teaching and Education Vol. IX, No. 2/2021.

Kungliga biblioteket (2024). Biblioteksstatistik 2023: Sveriges offentligt finansierade bibliotek.

Kungliga biblioteket. (2023). Biblioteksstatistik 2022: Rapport om Sveriges bibliotek.

LegiLexi (2019). Högläsning för barn.

Liberg, C (2005). Hur barn lär sig läsa och skriva. Studentlitteratur.

Lärarstiftelsen (2023). Ett läsvänligt hem.

Nordicon, Göteborgs universitet (2024). Mediebarometern 2023.

Nordicon, Göteborgs universitet (2025). Mediebarometern 2024.

Skolverket (2023a). PISA 2022 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap.

Skolverket (2023b). PIRLS 2021 Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv.

Statens medieråd (2023). Småungar & Medier.

Wallin, B., Tattersall Wallin, E. & Gunnarsson Lorentzen, D. (2019). Bokläsning och den svenska bokmarknaden. I U. Andersson, B. Rönnerstrand, P. Öhberg & A. Bergström (Red.), Storm och stiltje (s. 287-299). Göteborgs universitet: SOM-institutet.

LÄRAR-
stiftelsen

Box 38102, 100 64 Stockholm
www.lararstiftelsen.se ➔